

УДК. 811.112'42

Черхава О. О.

АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ІНДОЄВРОПЕЇСТАМИ ТА ЛІНГВОКОМПАРАТИВІСТАМИ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ

Стаття представляє апробацію методики реконструкції у наукових працях індоєвропейців та лінгвокомпаративістів різних поколінь. Розглянуто перші методичні процедурні застосування алгоритму реконструкції, що зазнавали щоразу вдосконалень від методичного принципу встановлення регулярності змін елемента у мові, до оновленого прийому в методиці реконструкції із залученням даних морфології для реконструкції фонологічної системи прамови, техніки повної формалізації реконструкції прамови, застосування типологічних даних, у другій половині ХХ століття, та сучасного залучення етимологічної кодифікації “культурного” словника індоєвропейської прамови у дослідженні праїндоєвропейської лексики.

Ключові слова: етимологічна кодифікація, індоєвропейстика, лінгвокомпаративістика, методика реконструкції, прамова.

Черхава О. О. Апробация методики реконструкции в работах индоевропейцев и лингвокомпаративистов разных поколений. *Статья представляет апробацию методики реконструкции в работах индоевропейцев и лингвокомпаративистов разных поколений. Рассмотрены первые методические процедурные применения алгоритма реконструкции, которые постоянно совершенствовались от методического принципа установления регулярности изменений элемента в языке, к обновленному приему в методике реконструкции с привлечением данных морфологии для реконструкции фонологической системы праязыка, техники полной формализации реконструкции праязыка, применения типологических данных, во второй половине ХХ века, и современного привлечения этимологической кодификации “культурного” словаря индоевропейского праязыка в исследовании праиндоевропейской лексики.*

Ключевые слова: этимологическая кодификация, индоевропейстика, лингвокомпаративистика, методика реконструкции, праязык.

Cherkhava O. O. Approbation of reconstruction methods in the Indo-European and Linguistic Comparative studies of different generations. *The article presents approbation of reconstruction methods in the Indo-European and Linguistic Comparative studies of different generations. The first methodical procedural applications of reconstruction algorithm are considered, which were constantly perfected from the first principles of regularity of element change in a language establishment, to the renewed procedure of reconstruction methods based on morphology and phonological Proto-language system data, technique of complete formalization of reconstruction, the use of typological data of the last half of the twentieth century, to the modern suggestions of including ethymological codification of “cultural” vocabulary of Indo-European proto-language, analyzing Indo-European lexical items. The evolution of the basic methodological concept of classical Indo-European studies (linguistics comparative studies). Linguistic reconstruction, as the polyparadigmatic theoretical and methodic problem, is associated with interdisciplinary linguistic approach and conceptual world view, as the constituent architectonic model/matrix of philosophical discourse sense, and is presupposed by the dominant lines of general linguistic science development. If the purpose of reconstruction of the first half of the nineteenth century was in searching proto-language forms in comparative historical*

linguistics, then in the early twenty first century it is applied to the study of cognitive linguistics facilities, including various structures of consciousness, in particular concepts.

Key words: *ethymological codification, indoeuropean studies, linguistic comparative studies, reconstruction methods, Proto-language.*

Класичні і сучасні підходи до розробки методичних прийомів порівняння мов (процедури реконструкції) продовжують обговорюватися і на сучасному етапі розвитку теорії лінгвокомпаративістики та її методології.

Більшість науковців (Дж. Дункель, Г. Гайдер), продовжуючи вивчення закономірностей і причин хронологічних верифікацій, з появою нових методологій порівняльно-історичних досліджень вдаються до переоцінки уже встановлених правил і законів (*law reassessment*) [34], зокрема їх стабільності (фонетичні закони, наприклад, переглядаються крізь призму вчення про фонему (*study of phoneme*)) [32]), формулюючи свої ідеї за загальним методичним принципом встановлення регулярності змін елемента у мові (К. Бругман, Г. Остхоф, Г. Пауль, Б. Дельбрюк, А. Лескін).

Традиційна методична процедура реконструкції передбачає такі етапи її виконання:

1) відбір когнатів (однокореневі слова, що мають спільне походження і схоже звучання у двох і більше самостійних мовах);

2) встановлення звукових відповідностей;

3) реконструкція празвуків (враховуючи фонетичну вірогідність/ *phonetic plausibility* та фонетичну направленість/ *phonetic directionality* (наприклад, прото-індо-європейське *р > English /f/. /f/ вважають (*outcome*) від прото-індо-європейського *р в англійській [30]);

4) визначення статусу схожих відповідностей (реконструкція розщеплення/ *reconstructing a split* – одна прото-форма із множиною рефлексів, реконструкція злиття/ *reconstructing a merger* – дві прото-форми із одною рефлексією), якщо відповідність простежуємо у всіх випадках – це спонтанна зміна (*spontaneous*), а якщо лише в певних позиціях (враховуючи наголос) – комбінована (*combinative*);

5) перевірка вірогідності (*plausibility*) з перспективою загального фонетичного надбання прото-мови (*overall phonological inventory of the proto-language*);

6) перевірка вірогідності (*plausibility*) реконструйованих звуків з перспективою лінгвістичних універсалій і типологічних очікувань (*linguistic universals and typological expectation*) [31];

7) формулювання висновку-припущення: мови, що поділяють спільний звук-предок (*sound-ancestor*) можна вважати такими, що походять від мови-предка зі спільним звуком-предком (*sound-ancestor*) [41; 22].

Загалом шлях історичного порівняння (принципи зміни звуків мови, слів, морфем) визнано як *ретроспективний рух* від одного мовного стану до іншого більш раннього, який продовжується, доки не буде досягнуто мовний стан, з якого можна вивчати всі історично-засвідчені родинні мовні системи із припущенням цілої низки послідовних трансформацій, які визначають “діахронічну виводимість” системи) [5, 145–157].

Перші методичні процедурні застосування вище наведеного алгоритму реконструкції зазнавали щоразу вдосконалень. Наприклад, поетапна техніка формулювання звукових законів (незмінною ознакою яких залишається його матеріальний звуковий характер, що не залежить від смислу), розроблена у працях Ф. Боппа, Р. Х. Раска, Я. Гріма, В. фон Гумбольдта, вже у молодогограматиків середини XIX століття (Г. Остгофф, Б. Дельбрюк, К. Бругман, П. Фортунатов, К. Вернер, Я. Вакернагель), зазнала змін відповідно до поєднання принципів *історизму* та *психологізму*, що дало змогу внести корективи у систему поглядів на природу мови, предмет мовознавства та саму методику проведення порівняльно-історичних досліджень.

Положення, що “всі зміни мови можуть відбуватися лише від *мовних індивідів*, а *психологічна* та *фізична діяльність людини* при засвоєнні успадкованої від предків мови та при відтворенні й перетворенні сприйнятих свідомістю звукових образів, залишається незмінною у всі часи” [21], уточнило визначення такої ідентифікації фонетичних законів, як *регулярність* та *одноманітність* звукових змін, які відбуваються механічно відповідно до “зручності вимови” [26].

Молодограматики вдосконалили методику пошуку звукових відповідей між окремими мовами та в межах однієї мови, а це автоматично зумовило *соціальну детермінованість* законів – внутрішній розвиток мови названо її *тенденцією*, звукова матерія, що змінюється без свідомості, протиставляється семантиці слова і формі, яка дотична до психіки людини і утворюється на основі асоціації уявлень та апперцепції [28].

У 1879 році теорія індоєвропейського кореня, зокрема відкинута молодогограматиками думка щодо наявності ларингалів-сонатів у праіндоєвропейській мові, була розвинена у праці Фердинанда де Сосюра “*Мемуари про початкову систему голосних*” (з фр. *Mémoire sur le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes*) [36], яку вважають лінгвістичним припущенням, заснованим суто на структурних міркуваннях, бо воно підтвердилось лише Є. Куриловичем у 1972 році при дослідженні реконструйованої хетської мови [15]. Новаторство (на той час) такого прийому в методиці реконструкції полягало у залученні даних морфології для реконструкції фонологічної системи прамови.

Думка про те, що “кожну одиницю прамови (фонему, морфему, словоформу, сполучення слів або синтаксичну конструкцію) можливо задати співвідношенням між генетично рівноправними елементами окремих мов, що походять з прамови” [16], наштовхнула Антуана Мейє до повної формалізації методичної процедури реконструкції прамови для її використання в електронних обчислюваних машинах та для автоматичної обробки даних, оскільки “кожна фонема (та інші одиниці) прамови може вважатись скороченим записом ряду у таблиці співвідношень між фонемами (або іншими одиницями) прамови та може замінюватись порядковим номером рядка у цій таблиці (матриці)” [там само, 391].

Про недосконалість перших методик реконструкції зазначав А. Мейє уже на початку XX століття у 1928 році у праці “*Порівняльний метод в історії мовознавства*” (з фр. *La méthode comparative en linguistique historique*).

“Методичний апарат індоєвропеїстики поки виключав постановку завдання про пріоритетні історичні відповідності та встановлення часового вектору в історії за рахунок мови” [33, 101], натомість наголошував на необхідності відтворення системи відповідностей індоєвропейських мов як формальної структури зв'язків між мовами індоєвропейської сім'ї, вирішивши часову та просторову локалізацію індоєвропейської прамови, її джерела (археологічні та мовні дані) та реконструкції умов. Існуючий арсенал методології, на думку автора, не міг достовірно реконструювати прамову. Довести, що “дві мови називаються спорідненими, якщо обидві є результатом двох різних еволюцій однієї і тієї ж мови, що була у вжитку раніше” [Там само, 81], можливо, розширивши методи порівняння в одній сім'ї мов із загальною системою відповідностей: *включення міжгрупових відповідників в історичний аналіз розвитку всіх мов* (порівняти індоєвропейську “прамову” з аналогічними реконструкціями мов-основ інших лінгвістичних сімей, а саме: прамов семітської, турко-татарської, угоро-фінської, що лежать в основі відповідних мовних сімей, спорідненість яких визначається тими ж методами, що властиві порівняльній граматиці індоєвропейських мов).

Осередком комплексних структурних методик реконструкції стала лінгвістична школа Володимира Антоновича Дибо, що розробила теорію і методологію окремої спорідненості мов, реконструкцію палеокультури за даними мови, а також вперше побудувала цілісну та чітку концепцію слов'янської порівняльно-історичної акцентології, типології акцентних систем парадигматичного типу [12; 13].

Основний доробок науковця та його послідовників викладений у матеріалах, виданих до 60-ліття з дня народження (який народився 30 квітня 1931 року) дослідника у 1991 році: реконструкція ранніх форм індоєвропейського *етимона* [17, 26–33], індоєвропейського *акценту* [12; 13; 14], системи відмінків [23], *категорії числа* [1], *сингармонізму* [19], *вокалізму* [24], *консонантизму* [18], *дієслів* із коренем на шумний [20], *показників іменних класів* [4], а також *структуру кореневої морфемі*.

Водночас у Санкт-Петербурзі формується лінгвістична школа Леонарда Георгієвича Герценберга, що продовжила розробку дотичних питань методологічних упроваджень аналізу *акцентологічної реконструкції* [8, 29-47] та започаткувала нові методи аналізу *індоєвропейської просодики* [7]. Цінний доробок науковця викладено його послідовниками в 2014 році у збірнику наукових праць “*Colloquia Classica et Indo-Germanica*” [25].

У цей час у Німеччині виходить збірник праць “*Das Germanische und die Rekonstruktion der Indogermanischen*” [27], в якому опубліковано дискусію щодо методологічної неправильності прирівнювати реконструйовану прото-індо-європейську мову і конкретну прото-індо-європейську мову, які відносять до часово/просторової моделі (пер. з нім. на англ. *It is methodologically erroneous to equate the reconstructed Proto-Indo-European to the concrete Proto-Indo-European and to place it into time/space model*) [38]. Як підсумок цієї дискусії, вийшли дві праці Бернфріда Шлерата у 1982 – “*Sprachvergleich und Rekonstruktion : Methoden und Möglichkeit*” [39] та у 1989 – “*Probleme der Rekonstruktion : Schlusswort und Ausblick*” [40].

Кожний етап розвитку мовознавства удосконалював основні техніки прийомів реконструкції, розроблені індоєвропеїстикою, та представляв критичний погляд на успадковану методологію. Так, методичного переосмислення вищевказаних процедур, які й досі залишаються контроверсійними дискусіями, надали техніки дослідження *мовних універсалій/language universals* та праці з *лінгвістичної типології/linguistic typology*, які орієнтувалися на принципи а) аналізу доісторичних форм/*principles to prehistoric forms*, б) природних характеристик мови / *inherent characteristics of language* і в) загальних мовних змін (для всіх мов всіх часів), а також на граматику і систему реконструйованих мов, відновлюючи зміни, що з ними відбулися [30].

У таких дослідженнях почали застосовувати *методику датування хронологічних розбіжностей мов (глотохронологію)* [23] у виведенні індоєвропейських прасімей [5].

Методологічне застосування **типологічних даних** у лінгвістичній реконструкції другої половини ХХ століття належить Т.В. Гамкрелідзе, яке викликало критичні зауваження (із відокремленням його у метод “типологічної реконструкції” загалом із зовнішньої (порівняльної) реконструкції) [29, 559–568], бо воно повинне, на думку автора, виступати не основою проведення дослідження, а як “імпіричний індикатор для вибору конкретної реконструйованої мовної структури із декількох можливих структур, одержаних шляхом зовнішньої (порівняльної) та внутрішньої реконструкції [...]”; вона повинна бути верифікованим фактором для конкретної реконструкції, якій надається перевага перед іншими можливими реконструкціями, які мають базуватися на *порівняльно-історичному аналізі мовних фактів*” [6, 149].

Розробка методології типологічної реконструкції стимулювала подальші компаративні дослідження, пов’язані з ностратичною теорією Владислава Марковича Ильїча-Світїча у 1960-х роках, завданням якої була реконструкція ностратичної прамови. У сучасних працях кількість лексичних одиниць для реконструкції цієї прамови розширено до 3000 одиниць [9; 10; 11].

Новітні залучення *етимологічної кодифікації “культурного” словника* індоєвропейської прамови спостерігаємо при дослідженні праїндоєвропейської лексики на позначення *диких та домашніх тварин*, яке значно розширило парадигму сучасних уявлень щодо етномовного ландшафту [2] та звернуло увагу науковців на затемнення зв’язку форми та значення – **деетимологізацію**, яка виступає “наслідком їх власної, а також лексичної та граматичної історичної видозміни системи мови ” [3].

Нещодавно новозеландські науковці запропонували провести паралелі між біологічною еволюцією людини Дарвіна та *філогенетичними методами удосконалення* лінгвістичних досліджень [35], а фінські вчені вкотре підтвердили можливість встановлювати етимологічну спорідненість мов, що належать до різних сімей, за допомогою *лексичних запозичень* на всіх стадіях розвитку мов, наприклад, фінської (уральська сім’я) з індоєвропейською на основі схожості англійських та шведських когнатів [37].

Усі вищевказані методики дослідження індоєвропеїстів інтуїтивного розуміння відтворення первинних коренів слів, зазвичай зводились до усталених в історії розвитку мови декількох ракурсів застосування реконструкції:

а) *зовнішньої* (виявлення схожості матеріального плану, здебільшого фонетики, зазвичай, має однотипний характер і розпочинається з реконструкції вихідного мовного архетипу шляхом відбору і синхронного зіставлення семантично близьких одиниць, внаслідок цього дослідник встановлює систему закономірних співвідношень, визначає часові співвідношення мов, виведення кореспонденцій, визначення хронологічної глибини реконструкції, встановлення праформи та моделювання прамовного [...] стану), що базується в основному на високій частотності реконструйованих явищ у мовах та генетичній спільності на широких парадигматичних рядах, тоді як внутрішня реконструкція, орієнтуючись на синхронну систему історично засвідчених мов, спирається на “реліктові” форми, малі парадигми і аномалії, які дозволяють проектувати даний мовний стан у минуле, і, якщо генетичні зв'язки встановити неможливо, то відтворити хоча б історичний розвиток (історію мови), б) *внутрішньої* (виявлення мовних змін на основі лише однієї мови з метою пояснення синхронного варіювання як наслідку історичної зміни); як в) *складової методу аналогії* (дослідження змін, що відбулися у системі мови з метою уніфікації (дія аналогії може порушити закономірності розвитку мови), як г) *прийому методу контактної лінгвістики* (з'ясування мовних змін, що відбулися внаслідок впливу однієї мови на іншу).

Постійна увага індоєвропейців та лінгвокомпаративістів до методики реконструкції вимагала постійного удосконалення здійснення самої процедури, відповідно до надходження нових мовних даних та пошуку лінгвістичних законів, правил, закономірностей мовних змін (у фонології – фонетичних, що реконструюють фонологічну систему загалом, у семантиці – значення слова, визначену із схожих змін слів у одній або різних мовах). Відповідно, апробація алгоритму методичної процедури реконструкції еволюціонувала від застосування принципу встановлення регулярності змін елемента у мові, до оновленого прийому в методиці реконструкції із залученням даних морфології для реконструкції фонологічної системи прамови, техніки повної формалізації реконструкції прамови, застосування типологічних даних, у другій половині ХХ століття, та сучасного залучення етимологічної кодифікації “культурного” словника індоєвропейської прамови у дослідженні праіндоєвропейської лексики.

Список літератури

1. Алексеев М. Е. Категория числа : проблемы общедагестанской реконструкции / М. Е. Алексеев // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 30–35.
2. Болдирев Р. В. Реконструкція праіндоєвропейської лексики й етимологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/19962/1/boldurev.pdf>
3. Варбот Ж. Ж. Этимология / Жанна Жановна Варбот // Русский язык. Энциклопедия. – 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Большая Российская энциклопедия; Дрофа, 1997. – С. 643–647.
4. Выдрин В. Ф. К реконструкции показателей именных классов в пра-манде / В. Ф. Выдрин // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 113–118.
5. Гамкрелидзе Т. В. Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-

- типологический анализ праязыка и протокультуры (в двух частях) / Т. В. Гамкрелидзе, В. В. Иванов. – Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – 1423 с.
6. Гамкрелидзе Т. В. Лінгвістична типологія й правовна реконструкція [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://www.testsoch.info/gamkrelidze-lingvistichna-tipologiya-j-pramovna-rekonstrukciya/>
 7. Герценберг Л. Г. Вопросы реконструкции индоевропейской просодики / Л. Г. Герценберг. – Л. : “Наука”, 1981. – 200 с.
 8. Герценберг Л. Г. Проблемы акцентологической реконструкции / Л. Г. Герценберг // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Реконструкция на отдельных уровнях языковой структуры. – М.: “Наука”, 1989. – С. 29–47.
 9. Долгопольский А. Б. Ностратические этимологии и происхождение глагольных формантов / А. Б. Долгопольский // Этимология. – М.: “Наука”, 1968. – С. 237.
 10. Долгопольский А.Б. Ностратические основы с сочетанием шумных согласных / А. Б. Долгопольский // Этимология. – М.: “Наука”, 1967 (1969) – С. 296 – 313
 11. Долгопольский А.Б. Ностратические корни с сочетанием латерального и звонкого ларингала // Этимология. – М.: “Наука”, 1970 (1972), С. 356 – 369.
 12. Дыбо В. А. Славянская акцентология : Опыт реконструкции системы акцентных парадигм в праславянском / В. А. Дыбо // Институт славяноведения и балканистики АН СССР. – М.: Наука, 1981. – 272 с.
 13. Дыбо В. А. Библиография основных трудов / В. А. Дыбо // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 3–13.
 14. Кудрявцев Ю. С. Две альтернативные акцентологические реконструкции / Ю.С.Кудрявцев // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 124–129.
 15. Курилович Е. О методах внутренней реконструкции / Е. Курилович // Новое в лингвистике / сост. Звегинцев В. А. – М. : Прогресс, 1965. – Вып. 4. – С. 400–433.
 16. Лингвистический энциклопедический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tapemark.narod.ru/les/391c.html>
 17. Макаев Э. А. Реконструкция индоевропейского этимона / Э. А. Макаев // Вопросы языкознания. – Москва : “Наука”, 1967. – № 4. – С. 26–33.
 18. Мартынов В. В. К реконструкции индоевропейского консонантизма / В.В.Мартынов // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 88–93.
 19. Мудрак О. А. К реконструкции чукотско-корякского сингармонизма / О. А. Мудрак // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 47–50.
 20. Николаев С. Л. К реконструкции праславянских тематических глаголов с корнями на шумный / С. Л. Николаев // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 151–60.
 21. Остгоф И., Бругман К. Предисловие в книге “Морфологические исследования”. — Цит. по кн.: Звегинцев В. А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. – Вып. 1. – М.: Прогресс, 1960. – С. 264–389.
 22. Семереньи О. Введение в сравнительное языкознание / Освальд Семеренья. – М.: Едиториал УРСС, 2010. – 400 с.
 23. Старостин С. А. Реконструкция общевосточно-кавказской системы основных падежей / С. А. Старостин // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 35–37.
 24. Тестелец Я. Г. К реконструкции пракартвельского несонантического вокализма / Я. Г. Тестелец // Славистика. Индоевропеистика. Ностратика. К 6-летию со дня рождения В. А. Дыбо. Тезисы докладов. – Москва : “Наука”, 1991. – С. 66–71.
 25. Colloquia Classica et Indo-Germanica [Electronic resource]. – Mode of access : https://alp.iling.spb.ru/static/alp_X_1.pdf
 26. Curtius E. R. Französischer Geist im 20. Jahrhundert / Ernst Robert. – Bern : Francke Verlag, 1952. – 520 S.
 27. Das Germanische und die Rekonstruktion der Indogermanischen: Akten des Freiburger Kol-

- loquiums der Indogermanischen Gesellschaft / [ed. Jürgen Untermann, Bela Brogyanyi]. – Freiburg : John Benjamins Publishing, 1984. – 237 S.
28. Delbrück B., Brugmann K. Grundriss der vergleichenden Grammatik der Indogermanischen Sprachen / Berthold Delbrück, Karl Brugmann. – Strassburg : Trübner, 1889. – 568 S.
29. Dunkel G. Typology versus reconstruction / G. Dunkel // *Bono Homini Donum : Essays in historical linguistics / In memory of J. Alexander Kerns* / [ed. by Y. L. Arbibman, A.R. Bomhard]. – Amsterdam : John Benjamins, 1981. – 559–569 pp.
30. Fox Antony. Linguistic Reconstruction / Antony Fox. – Oxford: Oxford University Press, 1995. – 392 p.
31. Haider H. Der Fehlschluss der Typologie : Bemerkungen zur Rekonstruktion im allgemeinen und den indoeuropäischen Mediae aspiratae im besonderen / H. Haider // *Philologie und Sprachwissenschaft* / [ed. Wolfgang Meid, Hans Schmeja]. – Innsbruck : Institut für Sprachwissenschaft der Universität, 1983. – 346 S.
32. Heaman I. M. Boudouin de Courtenay a pioneer of structural linguistics [Electronic resource]. – Mode of Access : <http://journals.uvic.ca/index.php/WPLC/article/view/5495/2103>
33. Meillet A. La méthode comparative en linguistique historique / A. Meillet. – Oslo : Aschehoug, 1925. – 116 p.
34. Probert Philomen, Willi Andreas. Laws and Rules in Indo-European / Philomen Probert, Andreas Willi. – Oxford : Oxford University Press, 2012. – 432 p.
35. Quentin D. Atkinson, Russell D. Gray. Curious Parallels and Curious Connections—Phylogenetic Thinking in Biology and Historical Linguistics / Quentin D. Atkinson, Russell D. Gray. – Auckland : University of Auckland, 2005. – 1–14 pp.
36. Saussure Ferdinand de. Mémoire sur le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes [Electronic resource]. – Mode of access : <https://archive.org/details/memoire-surlesyst00saus>
37. Schalin J. Lexicon of Early Indo-European Loanwords Preserved in Finnish [Electronic resource]. – Mode of access : <http://tcoimom.suntuubi.com/?cat=10>.
38. Schlerath B. von. Ist ein Raum/Zeit-Modell für eine rekonstruierte Sprache möglich? / Bernfried Schlerath // *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*. – Berlin : Vandenhoeck & Ruprecht (GmbH & Co. KG), 1981. –175–202 pp.
39. Schlerath B. von. Sprachvergleich und Rekonstruktion : Methoden und Möglichkeit / Bernfried Schlerath // in “*Incontri Linguistici 8*”. – Berlin : Vandenhoeck & Ruprecht (GmbH & Co. KG), 1982. – 53–69 pp.
40. Schlerath B. von. Probleme der Rekonstruktion : Schlusswort und Ausblick “*Incontri Linguistici 10*”. – Berlin : Vandenhoeck & Ruprecht (GmbH & Co. KG), 1987. –11–18 pp.
41. The reconstruction engine: a computer implementation of the comparative method. Association for Computational Linguistics Special Issue in Computational Phonology [Electronic resource]. – Mode of access : <http://linguistics.berkeley.edu/~jblowe/REWWW/RE.html>

References

1. Alekseev M. E. (1991) *Katehoryia chysla : problemy obshchedahestanskoi rekonstruktsyy* (pp. 30–35). – Moskva : “Nauka.
2. Boldyriev R. V. (2010) *Rekonstruktsiia praindoevropeiskoi leksyky i etymolohiia* [Electronic resource]. – Mode of access : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/19962/1/boldyrev.pdf>
3. Varbot Zh. Zh. (1997) *Etymolohyia* (pp. 643–647). – M.: Bolshaia Rossyiskaia entsyklopedyia
4. Vydrin B. F. (1991) *K rekonstruktsyy pokazatelei ymennykh klassov v pra-mande* (pp. 113–118). – Moskva : “Nauka.
5. Hamkrelidze T. V. (1984) *Yndoevropayskiy yazyk y yndoevropaysy. Rekonstruktsiya y ystoryko-typolohycheskiy analiz praiazyka y protokultury* (p.1423). – Tbylysy : Yzd-vo Tbylysskoho un-ta
6. Hamkrelidze T. V. (1988) *Linhvistychna typolohiia i pramovna rekonstruktsiia* [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.testsoch.info/gamkrelidze-lingvistichna-tipologiya-j-pramovna-rekonstrukciya/>
7. Hertsenberh L. H. (1981) *Voprosy rekonstruktsii indoevropayskoi prosodyky* (p. 200). L: “Nauka.
8. Hertsenberh L. H. (1989) *Problemy aktsentolohycheskoi rekonstruktsyy* (29–47 pp.). Moskva

- : "Nauka".
9. Dolhopolskyi A. B. (1967) Nostratycheskie etymolohii y proyskhozhdentye hlaholnykh forman-
tov. Etymolohyia (p. 237). M.: "Nauka".
 10. Dolhopolskyi A. B. Nostratycheskye osnovy s sochetanyem shumnykh sohlasnykh. Etymolo-
hyia (pp. 296 – 313). M.: "Nauka"
 11. Dolhopolskyi A.B. (1970) Nostratycheskye korny s sochetanyem lateralnoho i zvonkoho
larynhala. Etymolohyia (pp. 356 – 369). M.: "Nauka"
 12. Dybo V. A. (1981) Slavjanskaja akcentologija : Opyt rekonstrukcii sistemy akcentnykh para-
digm v praslavjanskom (p. 272). M.: Nauka, 1981.
 13. Dybo V. A. (1991) Bibliografija osnovnykh trudov (pp. 3–13). Moskva : "Nauka"
 14. Kudrjavcev Ju. S. (1991) Dve al'ternativnye akcentologicheskie rekonstrukcii. Slavistika. In-
doevropeistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tezisy dokladov (pp.124–
129). Moskva : "Nauka"
 15. Kurilovich E. (1965) O metodah vnutrennej rekonstrukcii Novoe v lingvistike / sost. Zvegincev
V. A. (pp. 400–433). M. : Progress.
 16. Lingvisticheskij jenciklopedicheskij slovar' [Electronic resource]. – Mode of access : [http://
tapemark.narod.ru/les/391c.html](http://tapemark.narod.ru/les/391c.html)
 17. Makaev Je. A. (1967) Rekonstrukcija indoevropskogo jetimona. Voprosy jazykoznanija
(Vol.4, pp. 26–33). Moskva : "Nauka"
 18. Martynov B. V. (1991) K rekonstrukcii indoevropskogo konsonantizma Slavistika. Indoevro-
peistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tezisy dokladov (pp.88–93).
Moskva : "Nauka".
 19. Mudrak O. A. (1991) K rekonstrukcii chukotsko-korjaksogo singlarizma. Slavistika.
Indoevropeistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tezisy dokladov (pp.
47–50). Moskva : "Nauka".
 20. Nikolaev C. L. (1991) K rekonstrukcii praslavjanskih tematiceskikh glagolov s kornjami na sh-
umnyj. Slavistika. Indoevropeistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tezisy
dokladov (pp.151–160). Moskva : "Nauka".
 21. Ostgof I., Brugman K. (1960) Predislovie v knige "Morfologicheskie issledovanija". Cit. po kn.:
Zvegincev V. A. Istorija jazykoznanija XIX i XX vekov v ocherkah i izvlechenijah (Vol. 1, pp.
264–389). M.: Progress
 22. Semeren'i O. (2010) Vvedenie v sravnitel'noe jazykoznanie (p.400). M.: Editorial URSS.
 23. Starostin C. A. (1991). Rekonstrukcija obshhevostochno-kavkazskoj sistemy osnovnykh pa-
dezhej. Slavistika. Indoevropeistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tez-
isy dokladov (pp. 35–37). Moskva : "Nauka" .
 24. Testelec Ja. G. (1991). K rekonstrukcii prakartvel'skogo nesonanticheskogo vokalizma. Sla-
vistika. Indoevropeistika. Nostratika. K 6-letiju so dnja rozhdenija V. A. Dybo. Tezisy dokladov
(pp. 66–71). Moskva : "Nauka".

Стаття надійшла до редакції 1.11.2015 р.